

ТОРГОВЕЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТУРЕЧЧИНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ

КОВАЛЕНКО Р. С.

УДК 339.923:061.1 ЄС(560)

Коваленко Р. С. Торговельне співробітництво Туреччини з Європейським Союзом: євроінтеграційний контекст

У статті розглядається торговельне співробітництво Турецької Республіки та Європейського Союзу в контексті євроінтеграції Туреччини. Наводиться хронологія розвитку політичних, економічних, соціальних відносин Турецької Республіки та Європейського Союзу. Проводиться аналіз функціонування вільних економічних зон на території Туреччини з точки зору залучення іноземного капіталу та підтримки і стимулювання експортноорієнтованих галузей народного господарства Туреччини. Розглядаються позитивні та негативні наслідки вступу Туреччини в Митний союз Європейського Союзу з точки зору зміни географічної і товарної структури експорту та імпорту товарів і послуг Турецької Республіки. Аналізуються експорт та імпорт товарів і послуг між Туреччиною та Європейським Союзом. Здійснюється прогноз їх подальшого розвитку. Аналізуються основні проблемні питання на шляху євроінтеграції Турецької Республіки та можливі шляхи їх вирішення в короткостроковій і довгостроковій перспективі.

Ключові слова: експорт, імпорт, торгівля, товарообіг, сальдо, товар, послуга, тенденція.

Рис.: 2. **Табл.:** 4. **Бібл.:** 7.

Коваленко Роман Сергійович – старший викладач, кафедра міжнародних економічних відносин, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: KovalenkoR27@yandex.ru

УДК 339.923:061.1 ЄС(560)

Коваленко Р. С. Торговое сотрудничество Турции с Европейским Союзом: евроинтеграционный контекст

В статье рассматривается торговое сотрудничество Турецкой Республики и Европейского Союза в контексте евроинтеграции Турции. Приводится хронология развития политических, экономических, социальных отношений Турецкой Республики и Европейского Союза. Проводится анализ функционирования свободных экономических зон на территории Турции с точки зрения привлечения иностранного капитала и поддержки и стимулирования экспортноориентированных отраслей народного хозяйства Турции. Рассматриваются положительные и отрицательные последствия вступления Турции в Таможенный союз Европейского Союза с точки зрения изменения географической и товарной структуры экспорта и импорта товаров и услуг Турецкой Республики. Анализируются экспорт и импорт товаров и услуг между Турцией и Европейским Союзом. Осуществляется прогноз их дальнейшего развития. Анализируются основные проблемные вопросы на пути евроинтеграции Турецкой Республики и возможные пути их решения в краткосрочной и долгосрочной перспективе.

Ключевые слова: экспорт, импорт, торговля, товарооборот, сальдо, товар, услуга, тенденция.

Рис.: 2. **Табл.:** 4. **Библ.:** 7.

Коваленко Роман Сергеевич – старший преподаватель, кафедра международных экономических отношений, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: KovalenkoR27@yandex.ru

UDC 339.923:061.1 ЄС(560)

Kovalenko R. S. Turkey trade cooperation with the European Union: European integration context

The article considers trade co-operation of the Turkish Republic and European Union in the context of eurointegration of Turkey. It provides the chronology of development of political, economic and social relations of the Turkish Republic and European Union. It conducts analysis of functioning of free economic zones in the territory of Turkey from the point of view of attraction of foreign capital, and also support and stimulation of export-oriented branches of the national economy of Turkey. It considers positive and negative consequences of entering of Turkey into the customs union of European Union from the point of view of changing geographical and commodity structure of export and import of goods and services of Turkish Republic. It analyses export and import of goods and services between Turkey and European Union. It makes a forecast of their further development. It analyses main problematic issues on the way to eurointegration of Turkish Republic and possible ways of their solution in short-term and long-term prospects.

Key words: export, import, trade, commodity turnover, balance, commodity, service, tendency.

Fig.: 2. **Tabl.:** 4. **Bibl.:** 7.

Kovalenko Roman S. – Senior Lecturer, Department of International Economic Relations, V. N. Karazin Kharkiv National University (pl. Svobody, 4, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: KovalenkoR27@yandex.ru

Євроінтеграційний вектор є основним у геоекономічній стратегії Туреччини. Така ж геоекономічна стратегія є пріоритетною і для України. Виходячи з цього досвід Турецької Республіки в торговельних відносинах з Європейським Союзом, у контексті її євроінтеграційної спрямованості, має актуальне значення для України як в науковому плані, так і в практичному.

Питання євроінтеграції і розвитку економічного співробітництва Турецької Республіки з Європейським Союзом висвітлювалися в роботах таких учених: О. Г. Білоруса, А. С. Філіпенко, С. І. Пірожкова, А. І. Шниркова, Г. М. Зіганшина, Н. А. Дудченко, Н. Р. Масумовой, Л. Л. Кістерського, М. Г. Нікітіної, О. І. Рогача, Г. Н. Клімко, В. П. Клочко,

І. Ф. Чернікова, А. П. Румянцева, В. А. Степаненко, Ю. Н. Пахомова, Л. І. Глухарева, В. Н. Шенаєва, Ю. В. Шішкова, О. А. Муртазіна, С. М. Меньшікова, Ю. І. Юданова, Д. А. Коннелли, А. Й. Колат, Дж. Мзір та ін

Мета – оцінити сучасний стан, визначити динаміку та перспективи розвитку торговельних відносин між Туреччиною та Європейським Союзом у контексті євроінтеграції Турецької Республіки.

У 1959 р уряд Туреччини на чолі з А. Мендересом вперше подав заявку на асоційоване членство Туреччини в Європейському економічному співтоваристві (ЄЕС). Але після військового перевороту 1960 р. Туреччина відмовилася від цієї ідеї, і заявка було відкликано.

Проте вже в 1963 р., після повернення до влади цивільного уряду, керівництво країни повторно прийняло рішення подати заявку на вступ до ЄЕС, розглядаючи це як стимулюючий фактор економічного розвитку. 12 вересня 1963 р. за підсумками проведених переговорів в Анкарі було підписано договір про асоціацію з ЄЕС, так званий «Анкарський договір».

Економічною метою даного договору було підготувати Туреччину до вступу в ЄЕС і, зокрема, домогтися зменшення розриву між економікою Туреччини і країн – членів ЄЕС.

Цей документ є базовим у турецько-європейському співробітництві. Його важливою особливістю є те, що в статті 28 передбачене отримання Туреччиною статусу повноправного члена Співтовариства за час терміну виконання Договору. Цей документ передбачав три основні етапи інтеграції країни в ЄЕС. На *першому, підготовчому, етапі* (1965 – 1969 рр.) передбачалося надання пільг у вигляді тарифних контингентів для низки важливих сільськогосподарських товарів турецького експорту. Зустрічні преференції Туреччина ЄЕС не надавала. Крім того, країні надавалися кредити для будівництва інфраструктурних об'єктів на суму 175 млн європейських розрахункових одиниць (Екю) [2].

Після підписання 23 листопада 1970 р. Додаткового протоколу розпочався *другий, перехідний, етап*, розрахований на 22 роки. Він передбачав поетапні процеси зниження мита і податків, на імпорт з Європи планувалося ввести знижку і відміну мита у двох напрямках: на товари, що не виробляються в Туреччині (повна ліквідація за 12 років), і на товари, що виробляються в країні (22 роки). У цей період Туреччина повинна була повністю адаптуватися до сільськогосподарської політики ЄЕС, що, у свою чергу, повинно було поступово зняти обмеження на експорт промислових товарів, які виробляються в Туреччині.

На *третьому, заключному, етапі* планувалося створити Митний союз, виробити й прийняти регламент міграції турецької робочої сили й капіталу.

У 1987 р. Туреччина офіційно подала заявку про повне членство в ЄЕС, яка керівними органами організації практично була проігнорована. Це було викликано низкою причин, а саме: Туреччині вказувалося на недоробки у сфері соціальних і політичних свобод, на ущемлення прав національних меншин, невирішеність кіпрської проблеми і наявність спірних питань з Грецією, що є країною – членом організації, невирішеність курдського питання.

Туреччина увійшла до складу ЄМС у січні 1996 р. згідно з підписаною в Брюсселі 6 березня 1995 р. Угодою про ЄМС, що складається з пакету документів:

1. Рішення Ради Асоціації щодо вільного пересування товарів.
2. Рішення щодо поширення партнерства (рекомендаційний характер).
3. Декларація про фінансові справи.

Угода з ЄМС передбачає протягом двох років ліквідацію всіх державних монополій; забезпечення однакового рівня оподаткування для місцевих та імпортованих

товарів; проведення протягом п'яти років адаптації умов міжнародних угод, підписаних ЄС, а також внесення необхідних змін до Конституції Туреччини, особливо в розділі щодо прав людини. Але ці процеси проходять досить повільно, що викликає незадоволення ЄС і впливає на обсяги фінансової допомоги [1].

Туреччина свою зовнішньоторговельну політику традиційно будує із спрямованістю на західноєвропейські ринки. Приєднання Туреччини до ЄМС викликало необхідність внесення відповідних змін до торговельного режиму, згідно з існуючими нормами ЄС. Для Туреччини це означає проведення лібералізації торгівлі з країнами ЄС та уніфікацію торговельних відносин з третіми країнами. У ході реформування торговельного режиму Туреччина ввела єдиний митний тариф ЄС у торгівлі з третіми країнами, що знизило, у порівнянні з 1995 р., імпортний тариф у 3 рази і склало 5,7%.

На початку 1997 р. урядом Туреччини були внесені певні зміни до режиму ввозу товарів, пов'язані із членством країни в Європейському митному союзі. У торгівлі з країнами ЄС товарами промислової групи режим був повністю лібералізований і мито скасоване (за винятком товарів с/г і продуктів харчування). У торгівлі з третіми країнами для товарів цієї групи діє Єдиний митний тариф ЄС.

Туреччина перейшла на тарифну номенклатуру, що заснована на Гармонізованій системі кодування товарів Ради митної співпраці та Комбінованої номенклатури ЄС. Прийнято 12-значний цифровий товарний код та розбивка товарів на 97 груп статистичного контролю зовнішньої торгівлі.

У межах ЄМС Туреччина підписала угоду з Європейським товариством вугілля і сталі (ЄТВС) про вільну торгівлю товарами цієї групи, 650 товарних позицій, які первинно залишились за межами ЄМС. Згідно з цією угодою на турецький імпорт до ЄС мито буде скасовано, а для імпорту ЄС в Туреччину тільки на 132 товарні позиції буде встановлено 3-х річний перехідний період, а на решту позицій сплата мита також скасується.

Згідно з Угодою про ЄМС передбачено відміну усіх пільг для турецьких експортерів з боку держави для запобігання руйнування принципів вільної торгівлі. Виняток зроблено тільки інвесторам, що вкладають капітали у слабозвинені райони Туреччини [3].

Зростання експорту, який очікувався урядом країни, особливо на продукцію текстильної промисловості, не відбулося. Сподівання, що з відміною митних квот і зборів на поставки текстилю до країн ЄС Туреччина, як член Європейського митного союзу, зможе вже в 1996 р. збільшити обсяги поставок продукції текстильної промисловості до західноєвропейських ринків до 1 млрд дол. США, не виправдилися. На практиці має місце зменшення обсягів цих поставок (*табл. 1*).

Винятком у Митному Союзі надалі залишаються послуги, до яких застосовуються загальні регулювання ГАТТ.

Основні вимоги по імплементації Митного Союзу стосовно торговельної політики Туреччина виконала, але залишається ряд проблем. Серед них: конкурентна

політика, захист інтелектуальної власності, державні монополії.

Позитивним в участі Туреччини в ЄС є те, що велику частину турецького імпорту з країн ЄС (до 40%) складає продукція машинобудування та сучасне обладнання та технології, що свідчить про швидкі темпи переоснащення промисловості Туреччини [5].

ін ЄС – 91128,441 млрд дол. У цьому контексті ЄС припадає 46,2% від загального обсягу експорту та 37,9% від загального обсягу імпорту з Туреччини. З іншого боку, Туреччина є важливим торговельним партнером ЄС зі статистики зовнішньої торгівлі з ЄС – у 2011 р. Туреччина посідає сьоме місце в імпорті і п'яте на експорт в ЄС з часткою в 2,8% і 4,8% відповідно (рис. 1).

Таблиця 1

Зовнішня торгівля Туреччини з країнами ЄС (млрд дол. США)

Рік	Експорт	Імпорт	Сальдо	Товарообіг
1996	12563,345	24320,639	-11757,294	36883,98
1997	13434,739	26118,947	-12684,208	39553,69
1998	14809,293	25282,204	-10472,911	40091,5
1999	15424,238	22529,938	-7105,7	37954,18
2000	15664,421	28526,902	-12862,481	44191,32
2001	17545,567	19823,457	-2277,89	37369,02
2002	20415,034	25688,833	-5273,799	46103,87
2003	27393,762	35140,139	-7746,377	62533,9
2004	36580,859	48095,671	-11514,812	84676,53
2005	41364,962	52695,793	-11330,831	94060,76
2006	47934,746	59387,030	-11452,284	107321,8
2007	60398,502	68394,869	-7996,367	128793,4
2008	63390,419	74407,779	-11017,36	137798,2
2009	47013,415	56508,918	-9495,503	103522,3
2010	52685,304	72179,705	-19494,401	124865
2011	62347,441	91128,441	-28781,1	153475,9

Джерело: [7].

У результаті цього високий рівень інтеграції, традиційно всеосяжний, економічних відносин між Туреччиною і ЄС, особливо в галузі торгівлі та інвестицій, були укріплені значно. У зв'язку з цим обсяг торгівлі збільшився з 36883,98 млрд дол. США у 1996 р. до 153475,9 млрд дол. США у 2011 р. До 2011 р. експорт Туреччини в ЄС досяг 62347,441 млрд дол., а імпорт з кра-

Після створення Митного союзу склад продуктів турецького експорту перетворюються на паралельні зміни масштабів виробництва і структури в зв'язку з поліпшенням умов конкуренції і переваг доступу до ринків, накопиченого в рамках Митного союзу.

Крім традиційних секторів, таких, як сільське господарство, текстильна і швейна промисловість, деякі з

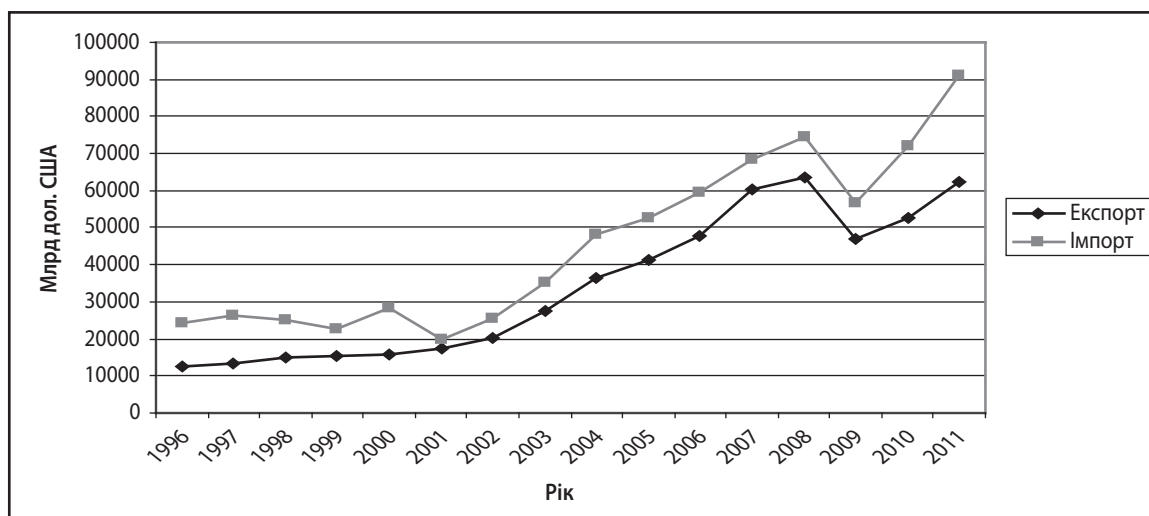

Рис. 1. Динаміка експорту та імпорту Туреччина – ЄС

Побудовано за матеріалами табл. 1.

високою доданою вартістю в таких секторах, як товари тривалого користування і автомобільний, збільшилася і їхня частка в загальному обсязі експорту та покращення їх конкурентоспроможності в ЄС і на світовому ринку. У зв'язку з цим в експорті Туреччини в період між 1995 і 2011 рр. частка сільськогосподарської продукції знизилася з 17,6% до 7,7%, частка текстильних виробів та одягу зменшилася з 48% до 26,4%, а частка автомобільної продукції збільшилася з 2,8% до 18,2%, частка машинобудівної продукції збільшилася з 3,2% до 9,7%, а частка металургійної продукції – з 4,3% до 7,3% [7].

У період з 1996 р. по 2011 р. сальдо зовнішньої торгівлі Туреччини з країнами ЄС залишалося від'ємним, у 2011 р. склало –28781 млрд дол. США. Товарообіг між Турецькою Республікою та Європейським Союзом має стабільну тенденцію до зростання з 36883,98 млрд дол. США у 1996 р. до 153475,9 млрд дол. США у 2011 р. Лише у 2009 р. у зв'язку з світовою фінансовою кризою обсяг товарообігу скоротився з 137798,2 млрд дол. США у 2008 р. до 103522,3 млрд дол. США у 2009 р. (рис. 2).

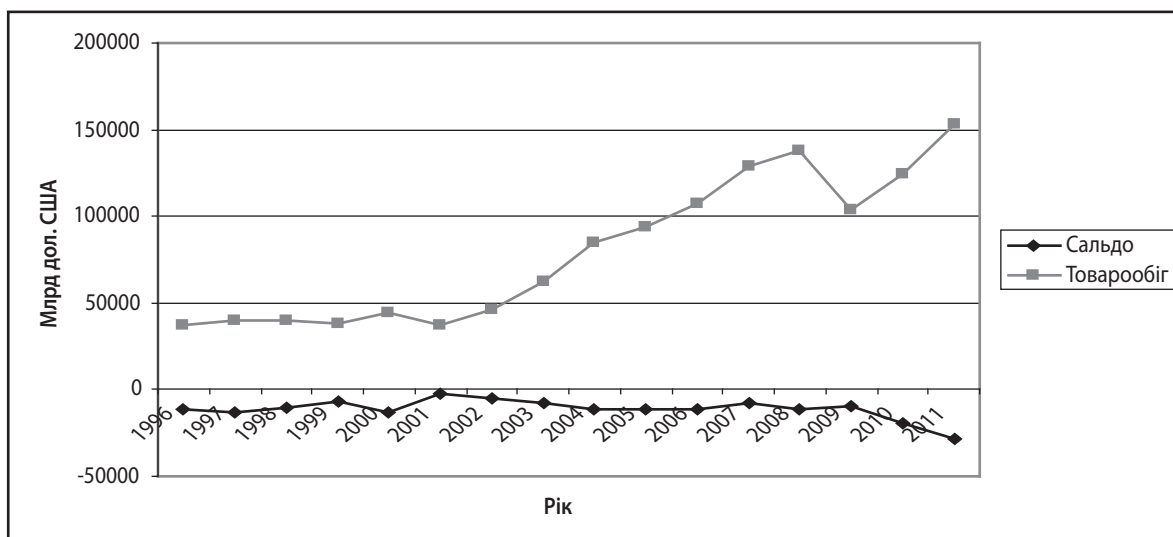

Рис. 2. Динаміка товарообігу і сальдо зовнішньої торгівлі Туреччина – ЄС

Побудовано за матеріалами табл. 1.

У 2011 р. експорт товарів і послуг Туреччині склав 134906,869 млрд дол. США, а в країни ЄС (27) 62347,441 млрд дол. США, що складає 42,2% від загального обсягу. Імпорт в 2011 р. склав 240841,676 млрд дол. США, а з країн ЄС (27) 91128,441 млрд дол. США, що складає 37,8% від загального обсягу (табл. 2, 3).

Важливу роль у торговельних відносинах Турецької Республіки та Європейського Союзу відіграють вільні економічні зони. Після вступу Туреччини в ЄС ВЕЗ стануть єдиною митною територією для ЄС. У зв'язку з цим товари, що знаходяться у вільному обігу, зможуть вільно переміщатися з Туреччини в ЄС. Митні мита при імпорті товарів з третіх країн в ВЕЗ також не будуть стягуватися. Однак товари, імпортовані з третіх країн, але які не перебувають у вільному обігу, можуть бути ввезені в Туреччину з використанням сертифікатів і тільки після сплати мита за загальним тарифом [3].

Вільні економічні зони Туреччини є суміжними з більшістю стратегічно важливих портів на Середземно-

му, Егейському та Чорному морях, а також мають доступ до міжнародних аеропортів і магістралей. Вільні економічні зони в Туреччині знаходяться за межами митної території держави.

Інвестиції в турецьку економіку можуть надходити шляхом створення спільних – за участю іноземного та національного капіталу – або повністю належати іноземним інвесторам компаній на території вільних економічних зон. Ці зони можуть також використовуватися експортерами інших країн для безмитного переміщення і розподілу експортованих ними товарів [1] (табл. 4).

У турецьких економічних зонах інвесторам даються значні пільги і переваги. На їх території діють особливі правила і закони, що стимулюють розвиток бізнесу, так, зокрема:

1. Прибуток і дохід, отримані в результаті виробничої й комерційної діяльності у ВЕЗ, можуть бути переведені в будь-яку країну, включаючи Туреччину, без обмежень і без стягнення будь-яких податків або зборів.

2. ВЕЗ вважаються поза митними кордонами. Тому у ВЕЗ закони і положення про податки, мито, витрати митних і валютних зобов'язань вважаються недійсними.

3. Послуги та товари, що виготовляються у ВЕЗ, не обкладаються податком на додану вартість (ПДВ).

4. Частка іноземного капіталу при інвестуванні проектів у ВЕЗ не обмежується.

5. Товари, що використовуються на стадії інвестування та будівництва, та товари, ввезені у вільні зони з Туреччини, не обкладаються 0,5% фондовим податком. Цей привілей поширюється на обладнання, що поставляється в зону з метою ремонту і профілактики, а також на товари, що ввозяться з інших країн.

ВЕЗ пропонують іноземним інвесторам привабливі економічні умови, включаючи 100% репатріацію капіталу та 100% іноземне володіння. Більше того, іноземні виробники можуть організувати свої філії, не маючи місцевих партнерів. На акумульовані в ВЕЗ надходження не сплачується ніякого корпоративного або податку на

прибуток, максимальний термін дії виданих ліцензій – 99 років; валюта, використовувана у ВЕЗ, конвертується в зарубіжні валюти, прийняті ЦБ Туреччини; протягом перших 10 років з моменту відкриття у ВЕЗ забороняється проведення страйків і локаутів; інфраструктура турецьких ВЕЗ сумісна з міжнародними стандартами. При розгляді заяв і питань, пов'язаних з діяльністю фірм, бюрократичні формальності зведені до мінімуму, за допомогою наділення усіма правами тільки одного уповноваженого агента [5].

Турецькі ВЕЗ покликані, максимально використовувати переваги вигідного географічного положення Туреччини, її близькість до ринків як країн Близького і Середнього Сходу, так і країн Західної та Східної Європи. У той же час основна увага приділяється посиленню

експортної спрямованості інвестицій і виробництва в Туреччині. Для цього Турецька держава залучає іноземний капітал і технології, забезпечує регулярний і послідовний внесок у розвиток економіки та розширення використання зовнішніх джерел фінансування та можливостей міжнародної торгівлі [4].

Статус кандидата в члени ЄС Туреччина отримала лише у 2000 р. на саміті в Гельсінкі. Вступ в ЄС як повноправного члена вимагає від Туреччини певної трансформації внутрішньої і зовнішньої політики, що всередині країни сприймається неоднозначно. У 2002 р. до влади в Туреччині прийшла Партія справедливості і розвитку (ПСР). ПСР базується на ісламських політичних принципах, у той же час наполягає на тому, що вона є сучасною політичною проєвропейською силою, яка вважає для себе

Таблиця 2

Експорт Турецької Республіки за регіонами світу в 2011 р. (млрд дол. США)

Європейський Союз (27)	62347,441
Вільні економічні зони Туреччини	2544,721
Інші європейські країни	12976,364
Північна Африка	6700,805
Інші африканські країни	3633,016
Північна Америка	5459,299
Центральна Америка	626,293
Південна Америка	1840,351
Країни Близького та Середнього Сходу	27,934,772
Інші країни Азії	10,199,361
Австралія і Нова Зеландія	480,755
Інші країни	163,690
Усього	134906,869

Джерело: [7].

Таблиця 3

Імпорт Турецької Республіки за регіонами світу в 2011 р. (млрд дол. США)

Європейський Союз (27)	91128,441
Вільні економічні зони Туреччини	1038,057
Інші європейські країни	35979,193
Північна Африка	3342,055
Інші африканські країни	3424,658
Північна Америка	17345,670
Центральна Америка	903,455
Південна Америка	4500,367
Країни Близького та Середнього Сходу	20439,413
Інші країни Азії	53143,945
Австралія і Нова Зеландія	806,922
Інші країни	8789,500
Усього	240841,676

Джерело: [7].

Таблиця 4

Динаміка зовнішньої торгівлі у вільних економічних зонах Туреччини

Рік	Експорт	Імпорт	Сальдо	Товарообіг
2000	895,420	495,865	399,555	1391,285
2001	933,778	303,200	630,578	1236,978
2002	1438,477	574,504	863,973	2012,981
2003	1928,266	588,912	1339,354	2517,178
2004	2563,637	811,460	1752,177	3375,097
2005	2973,224	760,060	2213,164	3733,284
2006	2967,219	944,142	2023,077	3911,361
2007	2942,876	1223,729	1719,147	4166,605
2008	3008,061	1334,250	1673,811	4342,311
2009	1957,066	965,287	991,779	2922,353
2010	2083,788	878,447	1205,341	2962,235
2011	2544,721	1038,057	1506,664	3582,778

Джерело: [6].

пріоритетними соціально-політичні питання. До найголовніших програмних цілей ПСР відносить вступ Туреччини до Євросоюзу та інтеграцію у світову економіку.

Завдяки зусиллям ПСР Великі Національні Збори Туреччини у серпні 2002 р. прийняли рішення про внесення змін у Конституцію країни, які відповідали б вимогам ЄС [5]. Одразу ж після перемоги і формування уряду ПСР та її лідер Р. Т. Ердоган розгорнули безпрецедентну політичну, дипломатичну та пропагандистську кампанію, спрямовану на те, щоб домогтися на Копенгагенському саміті ЄС прийняття рішення щодо конкретних термінів переговорів стосовно вступу Туреччини до ЄС.

Необхідною умовою вступу Туреччини до Євросоюзу була відповідність її Копенгагенським політичним критеріям. У жовтні 2004 р. Європейська Комісія прийняла рішення про те, що країна відповідає зазначеним критеріям в цілому [7]. Після 2002 р. Туреччина суттєво реформувала Конституцію і законодавство: надала свободи всім етнічним меншинам, заборонила смертну кару, зменшила роль військових в уряді, посилила покарання за використання тортур. Однак Туреччині вказано на необхідність виконання ще низки вимог ЄС у сфері дотримання індивідуальних свобод і поваги прав людини. У той же час у рішенні Європейської Комісії вказувалося, що під час переговорів з Туреччиною виконавчий орган ЄС може призупинити або зовсім перервати переговори про її вступ, якщо вирішить, що проведення реформ у країні відбувається не належним чином.

17 грудня 2004 р. на зустрічі в Брюсселі голови держав і урядів ЄС прийняли рішення про початок переговорів про вступ Туреччини до ЄС.

У грудні 2011 р. у відношенні Туреччини Євросоюзом була схвалена так звана «Positive Agenda», яка покликана розширити співпрацю з низки питань євроінтеграції Туреччини. У рамках цієї повістки відбулися зустрічі на рівні міністрів у березні і червні 2012 р., які були присвячені відповідності Туреччині Копенгагським критеріям. Також розглядалися питання зовнішньої політики, проблеми регіонів, що входять у сферу інтересів як Туреччини, так і Євросоюзу: Північна Африка, Близький Схід, Західні Балкани, Північний Кавказ.

У процесі євроінтеграції кожна країна повинна реорганізувати законодавство відповідно до європейських. На даний момент Туреччина веде переговори по 13 переговорних позиціях з 33-х: «Підприємництво і промисловість», «Статистика», «Фінансовий контроль», «Трансевропейське інформаційне співробітництво», «Охорона здоров'я і захист прав споживачів», «Захист прав інтелектуальної власності», «Корпоративне право», «Інформаційне суспільство та медіа», «Вільний рух капіталу», «Оподаткування», «Захист навколишнього середовища», «Безпека продуктів харчування», «Ветеринарний та фітосанітарний контроль». Переговори по решті 20-ти позиціях поки припинені.

У другій половині 2012 р. Туреччина призупинила переговорний процес про вступ до Євросоюзу через голування Кіпру в Раді ЄС [6].

ВИСНОВКИ

Зовнішньоторговельний сектор для Туреччини є одним з найважливіших джерел динамічного економічного

розвитку країни. Основними торговими партнерами Туреччини є: Німеччина, Італія, Великобританія, США, Франція, Росія, а також Нідерланди, Іспанія, Бельгія, Швейцарія, Китай, Японія, Іран, Саудівська Аравія. Така географія міжнародної торгівлі показує, що зовнішньоторговельні зв'язки Туреччини традиційно зорієнтовані на західноєвропейський ринок. Туреччина є членом Митного союзу з ЄС. Обсяги зовнішньої торгівлі, ВВП, як і інших економічних показників, щорічно ростуть, як наслідок істотних реформ в економіці, спрямованих на вступ країни в ЄС.

Багаторічна кіпрська проблема (Туреччина – єдина країна, що не визнає Республіку Кіпр як повноправного члена ЄС) є однією з ключових в процесі євроінтеграції Туреччини, не вирішивши яку, Туреччина не зможе вступити до ЄС. Крім того, Туреччина не визнає геноцид вірмен. З іншого боку, при вступі в ЄС Туреччина розширить його внутрішній ринок і надасть кваліфіковану робочу силу європейським компаніям. Тільки за умови вирішення цих проблем Туреччина зможе дещо просунутися на шляху вступу до ЄС.

Після підписання Угоди митного союзу особливо швидко став зростати товарообіг між Туреччиною та країнами Європи, на які припадає основна частка експортно-імпортних операцій. У рамках Митного Союзу, товарообіг між Туреччиною і Євросоюзом продовжує зростати і на 2011 р. становив 120 мільярдів євро. Туреччина є шостим найбільшим торговельним партнером Євросоюзу, а ЄС для Туреччини – першим. Також торговими партнерами Туреччини є США, країни Південно-Західної Азії, і країни СНД. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Зиганшина Г.** Турция: марафон на пути в Европу / Г. Зиганшина // *Азия и Африка сегодня*. – 2005. – № 5.
2. **Масумова Н.** Турция: задача вступления в ЕС как фактор экономического развития / Н. Масумова // *Азия и Африка сегодня*. – 2008. – № 7.
3. **Мхитарян Н. І.** Шлях Туреччини до Євросоюзу у контексті євроінтеграційних прагнень України / Н. Мхитарян // *Стратегічна панорама*. – 2005. – № 1.
4. **Нікітіна М. Г.** Туреччина: формування гео економічного простору / М. Г. Нікітіна, К. А. Гриваков / Таврійський нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. – Сімферополь : ДІАІПІ, 2008. – 168 с.
5. <http://www.mfa.gov.tr>
6. <http://ec.europa.eu>
7. <http://www.turkstat.gov.tr>

REFERENCES

- Masumova, N. "Turtsiia: zadacha vstupleniia v ES kak faktor ekonomicheskogo razvitiia" [Turkey: the task of joining the EU as a factor in economic development]. *Aziia i Afrika segodnia*, no. 7 (2008).
- Mkhitarian, N. I. "Shliakh Turechchyny do IEvrosoiuzu u konteksti ievrointehratsiinykh prahnen Ukrainy" [Path of Turkey to the European Union in the context of European integration aspirations of Ukraine]. *Stratehichna panorama*, no. 1 (2005).
- Nikitina, M. H., and Hrivakov, K. A. *Turechchyna: Formuvannia heoekonomichnoho prostoru* [Turkey: Formation of geo-economic space]. Simferopol: DIAIPI, 2008.
- Ziganshina, G. "Turtsiia: marafon na puti v Evropu" [Turkey: a marathon on the way to Europe]. *Aziia i Afrika segodnia*, no. 5 (2005). <http://www.mfa.gov.tr>
- <http://ec.europa.eu>
- <http://www.turkstat.gov.tr>